

La comarca del MONTSIÀ

Consell Comarcal del Montsià

Amb el suport de:

IDECE
Institut per al Desenvolupament de les Comarcas de l'Ebre

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda

Amb la col·laboració de:
Ajuntaments de la Comarca
Museu de les Terres de l'Ebre
Parc Natural del Delta de l'Ebre
Parc Natural dels Ports

Els pobles de la Comarca

El poblament del Montsià és poc dens, i ha sabut conservar el veïnatge, el caràcter obert i acollidor. La gran diversitat de paisatges, de fauna i de vegetació, el magnífic patrimoni cultural, la riquesa de productes i sabors de la gastronomia, les platges extenses i solitàries, les bones comunicacions, i l'oferta i qualitat dels serveis converteixen els pobles de la comarca en un destí idoni per a gaudir del temps lliure.

Alcanar és un verger, el país on floreix el taronger, però també és el blau del Mediterrani. A l'interior, l'ermita del Remei, les oliveres mil·lenàries i el poblat ibèric formen un conjunt que heu de visitar. Al bell mig, el nucli antic d'Alcanar amb carrers estrets al voltant de l'església de Sant Miquel. A les Cases: el port, la llotja, la gastronomia i les platges.

Amposta creix com a centre de comunicacions i com la ciutat que encapçala la colonització agrícola del Delta a cavall dels s. XIX-XX. Són d'aquesta època el majestuosos pont Penjant i les Escoles Públiques. A l'encanyissada, la fàncada, el Poble Nou o a Eucaliptus podreu copsar la diversitat d'un territori excepcional. Amb el Castell i la torre de la Carrova, s'entén l'antic paper geoestratègic de la ciutat.

Freginals presenta la millor silueta, avui diríem skyline, dels pobles del Montsià. A l'interior de la trama de carrers, l'església de Sant Bartomeu i la casa Martí Miralles esdevenen un conjunt harmoniós. Aquí es viu del secà, els pagesos han sabut conservar un paisatge construït de marges i barraques de pedra en sec. També és un bon punt de partida per explorar la Serra de Montsià.

La Galera va esdevenir lloc de pas de les antigues vies de comunicació que motivaren la construcció de la torre medieval, el pont damunt la rambla i el creixement de la població. Però allò que la singularitza és l'artesanía de la terrissa. Els canterers s'estableixen al s. XVII i avui encara es manté un obrador en actiu i la Fira de la Terrissa que anualment s'organitza a principi de maig.

Godall s'assenta damunt del barranc de la Caldera que baixa de la serra. La població conserva en molts habitatges l'arquitectura tradicional de les cases pageses al voltant de l'església de Sant Salvador. A través de diverses rutes accedireu fàcilment, per pescats, relleu, a la font de l'Arboç, la de Cap d'Asens o al mirador de la Foia. A la Fira de l'Oli i l'Espàrec i per Carnaval, Godall s'omple de visitants.

Mas de Barberans amb els carrers esglaonats i alineats pel relleu del massís dels Ports configuren l'actual assentament, que constitueix un excel·lent mirador del mar d'oliveres del pla de la Galera. És el poble de la pauma i aquesta artesanía té aquí un museu i un centre de desenvolupament rural. Des d'aquí podreu arribar per una pista forestal a la Vall del Mas, al cor del Parc Natural.

Masdenverge és un municipi de recent formació, tot i que guarda vestigis romans i medievals vora el mas de Sant Pau. El nucli urbà està delimitat pel barranc de la Galera que travessa el terme i alimenta l'aigua de les antigues hortes i sènies, i de punts humits com la Foia. Per Cap d'Any amb la tradició de les borraïnes, les festes d'estiu i la Fira del Caçador, té les dates més destacades del calendari anual.

Sant Carles de la Ràpita és al centre d'un amfiteatre que forma el vessant litoral de la serra de Montsià i que aleshores està delimitat pel barranc de la Galera que travessa el terme i alimenta l'aigua de les antigues hortes i sènies, i de punts humits com la Foia. Per Cap d'Any amb la tradició de les borraïnes, les festes d'estiu i la Fira del Caçador, té les dates més destacades del calendari anual.

Sant Jaume d'Enveja és el municipi més nou de la comarca. El poblament disseminat dels habitatges sorgits a partir de les antigues barraques dona caràcter a la població. El pont del Passador és un exemple de la millora de les condicions de vida. L'oferta de turisme de natura es pot gaudir en les platges de Migjorn i el Serrallo, i en les basses de l'Aulacada i l'illa de Buda.

Santa Bàrbara és el nucli principal de la plana, el país de les oliveres, i ho demostren les dos cooperatives d'oli, i la tradició de la restauració local. La població sorgeix al s. XVIII a partir de l'establiment de nombroses masies i molins (del Alto, del Breto, de la Rùbia, de Valles...) i en una delles, la de Martí, on es van reunir els promotors de la independència del municipi, hi ha el Centre d'Interpretació de la Plana.

La Sénia s'assenta damunt la rambla del riu que dona nom a les terres del Sénia. El nucli té als rentadors o a l'església alguns dels punts d'interès. Sens dubte és la indústria i el comerç del moble que va sorgir de l'evolució de l'aprofitament de la fusta i dels molins hidràulics, allò que la caracteritza. Recentment, s'ha recuperat l'antic camp d'aviació. La localitat esdevé també la porta de la Tinença.

Ulldedecona amb el castell i el nucli històric dels antics convents i l'església de Sant Lluç conformen l'oferta monumental d'aquesta vila. També els restaurants amb estrella Michelin, les oliveres mil·lenàries, però sobretot els abrics amb pintures rupestres a l'ermita de la Pietat encapçalant l'oferta turística. La tradició del ball de mantons, la Passió o les Quinquennals completen els motius per visitar-la.

Els Muntells, les famílies que es van instal·lar al XIX, prop de les antigues salines reials van traure els arrossos per cultivar arrossos, van repartir-se les parcel·les urbanes i, generació darrere generació, van construir primer barraques i després els actuals habitatges. Als Muntells trobareu l'antic Riet Vell, un braç de riu medieval, així com els arrossars, l'urbanisme i el caràcter del Delta en estat pur.

Riquesa de paisatges

Al sud de Catalunya, la comarca del Montsià conserva una de les biodiversitats més elevades d'Europa per a un territori de les seves dimensions. Els ecosistemes centreeuropeus, fagedes i boscos de pi rojal, es troben al costat de les màquies i els badladrans nord-africans. Els ocells migradors que fugen del fred del nord del continent s'alternen amb d'altres que a l'estiu arriben de més enllà del Sahel. Amb bicicleta, a peu o amb vehicle és fàcil recórrer els itineraris habilitats als Ports, al Delta, a la Plana, a les serres de Montsià i de Godall i a la costa.

EL DELTA DE L'EBRE constitueix l'aiguamoll més extens de Catalunya i presenta un ric mosaic d'ambients. Riu, mar, badies, platges, dunes, sosars, bosc de ribera, basses, illes fluvials i ullals conformen el seu paisatge natural que, juntament amb els arrossars i l'horta, acullen una gran biodiversitat. Les zones humides desenvolupen moltes funcions vitals per al benestar de les persones. Emmagatzemen i depuren l'aigua, estableixen la costa, reciclen contaminants, retenen nutrients, proporcionen aliments, brinden espais per al gaudi i l'oci, etc. També ofereixen beneficis econòmics a les comunitats locals per mitjà de l'aprofitament tradicional dels seus recursos naturals, com ara la pesca, la caça, l'agricultura, la ramaderia, les salines i, més actualment, el turisme.

El Parc és patrimoni de tothom, conservem-lo!

ELS PORTS formen part d'un massís calcari de relleu escarpat i abrupte, que limita amb València i Aragó. Hi ha els cims més alts de la comarca del Montsià. Va ser declarat Parc Natural l'any 2001 per garantir-ne la preservació. Posteriorment, es va designar Zona d'Espacial Protecció per a les Aus (ZEPA) i Zona Especial de Conservació (ZEC) per la Comissió Europea, i es va incorporar a la Xarxa Ecològica Europea Natura 2000.

La gran diversitat d'hàbitats existents acull espècies de fauna emblemàtiques. La seva posició geogràfica, ha configurat una diversitat florística extraordinària, amb més de 1.300 espècies diferents, grans extensions de boscos de pi negral (pinassa) considerats d'interès prioritari a nivell europeu, i les fagedes més meridionals de la península Ibèrica, que són una Reserva Natural.

LA COSTA DE LA MAR DE L'EBRE a la comarca del Montsià acull racons solitaris i privilegiats enmig de zones més urbanitzades on podreu gaudir de les aigües del Mediterrani. Al Delta podreu passejar per platges dilatades envoltats de natura. El camí de ronda que uneix Sant Carles de la Ràpita amb Sòl de Riu a Alcanar és un recorregut ple de cales emmarcat pel mar de la roca dels penya-segats.

EL RIU EBRE ha conformat l'eix vertebrador i identitari de les Terres de l'Ebre, un camí natural per on han viatjat històricament els productes i les persones. Navegar per les aigües del tram baix i resseguir el camí de Sirga permet descobrir paisatges que només podreu veure aquí: les illes de Sapinya, de Gràcia o de Buda, el bosc de ribera amb els seus dormidors d'aus, o les aigües plenes de peixos i de vida.

LA SERRA DE MONTSIÀ és l'espai natural que dona nom a la comarca. Una serra petita en extensió i alçada, però que s'aixeca imponent quan la veiem des de la costa o des del Delta. Hi trobareu un gran nombre d'itineraris i àrees interpretatives per recórrer frondosos boscos de carrasques com el del Burgar, el paisatge de la pedra seca a la serreta de Freginals i antics poblats ibèrics.

LA PLANA s'estén a l'interior de la comarca. Un espai agrari marcat pel cultiu de secà de l'olivera, amb sectors transformats recentment per l'expansió dels tarongers i els mandariners. El cultiu de l'olivera va estar a la base de l'economia i del creixement demogràfic d'aquest sector de la comarca, que avui es conserva com un paisatge agrari i humanitzat però de gran bellesa, un autèntic mar d'oliveres

Visites culturals i naturals

La comarca ens ofereix un ric patrimoni que podem descobrir mitjançant un conjunt d'equipaments complementaris en la seva temàtica. En cada població el testimoni del llegat històric i paisatgístic, i d'unes formes de vida úniques compta amb moderns centres d'interpretació i museus.

Centre d'Interpretació de la Cultura dels Ibers, Casa O'Connor. Alcanar
L'edifici de la Casa O'Connor conserva un important conjunt de pintures murals. Acull una exposició arqueològica sobre els poblats ibers de la Moleta del Remei i de Sant Jaume-Mas d'en Serra, en què es mostra la formació de la cultura ibèrica al territori.

Museu de les Terres de l'Ebre. Amposta
Les exposicions "Les Terres de l'Ebre: de la prehistòria a l'edat mitjana" i "L'Ebre, camí d'aigua" presenten la memòria i el patrimoni d'un territori, i una societat determinades per la riquesa natural. La diversitat de formes de vida i la situació vora l'Ebre. L'equipament ofereix activitats culturals i turístiques.

Centre d'Interpretació de la Serra de Montsià. Freginals
L'espai divulga els valors naturals, juntament amb l'evolució de les activitats desenvolupades en la serra de Montsià. També és punt de sortida de rutes i itineraris senyalitzats, per la Serreta i el terme de Freginals, on destaquen les construccions de pedra en sec.

Terracota. Centre d'Interpretació de la Terrissa de la Galera
Terracota treballa amb l'objectiu de difondre, preservar i posar en valor el patrimoni cultural vinculat als canterers de la Galera. El centre consta d'un espai dedicat a la terrissa i els terrissers de la Galera, i un altre dedicat a exposicions de caràcter temporal.

Centre d'Interpretació de la Serra de Godall
El Centre dona a conèixer a través d'objectes, audiovisuals i altres recursos els principals punts d'interès de la serra. Des del Punt d'Accollida Turístic i Esportiu Serra de Godall km. 0 es pot accedir a tota la informació i iniciar el recorregut de diferents itineraris per la serra.

Museu de la Pauma. Mas de Barberans
El Museu de la Pauma es constitueix com un espai destinat a la realització d'accions que afavoreixin i diversifiquen el desenvolupament econòmic local i territorial, així com la posada en valor d'una part del patrimoni etnològic del Mas de Barberans, com és el treball de la pauma.

Centre d'Interpretació Viure al Poble. Masdenverge
Viure al Poble mostra la diversitat d'espais naturals, les formes de vida tradicionals vinculades als masos i a l'agricultura, tant de secà com de regadiu, que es troben en l'origen del municipi. Es presenta la història del nucli urbà i com el veïnatge ha configurat una manera de viure al poble.

Museu de la Mar de l'Ebre. Sant Carles de la Ràpita
Dues sales d'exposició: "La Mar de l'Ebre: del cap de Terme a Sòl-de-riu" i "La Mar de l'Ebre: terra de pescadors i mariners", sintetitzen la rica biodiversitat, l'importància i perillositat de la navegació, així com les formes de vida de la costa i el mar al voltant de la desembocadura de l'Ebre.

Centre d'Interpretació de les Barraques del Delta Sant Jaume d'Enveja
El Centre està dedicat a les barraques, un dels símbols del Delta. A través d'objectes, maquetes i audiovisuals, dona a conèixer el seu valor etnològic i patrimonial. A la part posterior, s'ha construït una baraca tradicional per a testimoniar com era aquest habitatge.

Centre d'Interpretació de la Vida a la Plana. Santa Bàrbara
Ubicat a l'antic molí d'oli de la masada de Martí, presenta la colonització i explotació de la plana del Montsià, a partir del s. XVIII: les característiques físiques; el conreu de l'olivera i la producció d'oli. També inclou la col·lecció paleontològica de Josep Antoni Valls.

Camp i Centre d'aviació històrica de la Sénia.
El Camp construït durant la Guerra Civil, és actualment un espai històric i patrimonial. A la casa del comandament s'ubica el Centre d'Interpretació i a la vora pot visitar-se el refugi antiàeri. Al Centre d'Aviació Històrica podreu conèixer alguns dels avions de combat emprats durant la Guerra.

Centre d'Interpretació d'Art Rupestre Abrics de l'Ermita. Ulldedecona
El Centre va ser creat amb l'objectiu d'apropar les pintures prehistòriques de la serra de Godall als visitants. A través de recursos gràfics, ofereix una visió general de l'art i l'levanti, la visita es complementa amb l'accés als abrics que formen el conjunt de pintures rupestres de l'Ermita.

Museu del poble. Els Muntells
A l'interior s'exposa la col·lecció reunida pel periodista Antoni Panadès. Són objectes populars d'origen molt divers, eines del camp, de la caça i de la pesca, fotografies, documents i curiositats que omplen la sala d'exposicions.